ԱՒԵՏ

ՀԱՆԳԷՍ ԱԶԳԱՅԻՆ

Կը հրատարակուի Շորեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը: Տարեկան գինն է մէկ լիրա օսմանեան՝ Մէկ թերթը 40 փարա արծաթ: Նամակ կամ ո եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել Աւ. Մ. Դափամաճեան Կոստանդնուպոլիս, Մերձաւ Շարշի Բիւշտի Հճնճտի խանի տակ Մ. Կ. Սարրեանի տպարանը:

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 136 — 1881 — ՇՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

Սահմանադրութեան հաստատութենէն առաջ երբ գաւառի մը մէջ խնդիր կամ վէճ ծագէր, Պատրիարքարանն ի Պոլիս կը կոչէր տեղւոյն առաջնորդն ու նորա հակառակորդ կողմին գլխաւորները, որք երկար առեն աստ դեղերվէ յետոյ հոգւոյ ապա դիւրաւ ամբաստանէնուն վրայ դղջալով և իրարու հետ հաշտուելով առօք փառօք տեղերնին կը դառնային, անշուշտ մէկմէկու դիւրաւ չամբաստանելու համար ուխտ ընելով, որովհետև երկար առեն հոս ապասելով երկու կողմին ալ կիրքը կը հանդարտէր և հետևաբար միաբանդամ ոչ առաջնորդը ջրպոճին կը հակառակէր և ոչ ալ ջրպոճն առաջնորդին:

Սահմանադրութեան հաստատութենէն առեն ջրպոճները իրար անցան և մեծ ահ ու դողդ մէջ լինկան, կարծելով թէ այլևս իրենց իշխանութիւնը վերջացած է. սակայն դէպքերն հաստատեցին թէ իրենց այդ երկիւղն անհիմն է եղեր, որովհետև փորձով տեսան թէ Սահմանադրութիւնն ոչ թէ վերջացուց իրենց իշխանութիւնն, այլ մանաւանդ թէ աւելի զօրացուց և միանդամայն դիրքնիք ալ Պոլիս գալու հարկէն լսլորովին ազատեց, վասնզի Սահմանադրութեան հաստատութենէն ի վեր ի հարկին առաջնորդները միայն Պոլիս կոչուեցան, իսկ ջրպոճները տեղերնին հանգիստ նստեցան, և մինչ փորձով գիտենք թէ այս ընթացքով գաւառաց մէջ ջրպոճ կոչուած մասն աւելի քաջալերուած եղաւ:

Այս ընթացքին հետևութիւնն իմչ եղաւ — այն առաջնորդներն որ չօրպաճինեցրու ձեռքին զարնելու եղան; այսինքն, ժողովրդեան իրաւունքներն ու ազգային շահերը պաշտպանելու համարձակութիւնն ունեցան «աթեաւ գիլե՛ ե՛ն և գիլեար եկեաւ գայեե՛ն» ի սպառնալեաց ենթակայ եղան:

Ահա ճիշդ այս վիճակն ունեցաւ Տիգրանակերտի Փիլիպպոս եպիսկոպոսն, որոյ հակառակորդները ջրպոճ կոչուած անձինք էին:

Սասր նման կրնամք տակաւին ուրիշ բազմաթիւ օրինակներ ալ մէջ բերել, բայց ապէկ համ դէշ սկզբունք մը բացատրելու համար մէկ օրինակն ալ բաւական է։

Փիլիպպոս եպիսկոպոս իր վիճակէն հեռացուցուեցաւ, և հաւանականաբար տեղն ուրիշ մը նշանակուի. բայց մեզի համար կարեւոր խնդիրը սա է թէ՝ ո՛վ որ ալ երթայ այսուհետեւ, կամայ ակամայ ընդոծիններուն կամացը պիտի հպատակի. որովհետեւ ադոնք վառաւար յորդանակ մը սարած եղան։

Երբ այսպիսի պարագաներ ինկած առնումք, այն տեղն շատ շուտ կրնամք համոզուիլ թէ առաջնորդներն ընդհանրապէս (բացառութիւններն յարգելով) ինչո՞ւ օգտակար չեն լինիր։

Է՛հ, ըսեն դուցէ ոմանք, ինչ հարկ կայ առաջնորդական խնդիրի վրայ դրիլ այժմ, երբ քաղաքական ծանր խնդիրներ կը յուզուին։

Կը պատասխանեմք, ի՛նչ շահ մեզի այդ խնդիրներէն, երբ մեք բուն մեր խնդիրներովը, այն է, ներքին վիճակի բարւոքման խնդրովը չեմք զբաղիր, — հասարակաց առածը կ'ըսէ «հարուստին ինչքը աղքատին բերանը կը յուղնեցնէ»։

Թող այդ խնդիրներն էվին ու թափուին, թող ծեծեն ու ծեծուին, և սակայն չմոռնանք թէ մեք ալ մեր ներքին խնդիրներն ունինք, որոց կարգադրութիւնը միայն մենէ կախում ունի։

Դառնանք խնդրոյն։

Սահմանադրութեան հաստատութենէն դրեթէ 10ը տարի ետքը՝ երբ դարման՝ քննութեան իրաւունքը դաւառին տրուեցաւ, որ ապակեդրոնացման սկզբունք է թէպէտ, բայց փորձը ցոյց առաւ թէ մեր մէջ դործադրելի չէ և հետևաբար ոչ — օգտակար։

Ասկէ սա եղրակացութեան կը հասնիմք թէ ամեն ճշմարիտ սկզբունք և դեղեցիկ օրէնք չկրնար ամեն տեղ և ամեն ժողովրդեան վիճակի յարմարիլ և օգտակար ըլլալ։

Քննութիւնը դաւառին սկզբունքն հետեւանք եր ընտրութիւնը դաւառին կոչուած սկզբունքին, որ նոյնպէս ապակեդրոնացման սկզբունքէ կը բղխի։

Սակայն դարձեալ փորձը կը հաստատէ թէ լինքնաճանաչողութենէ զուրկ ժողովուրդը չկրնար օգուտ քաղել այնպիսի սկզբունքներէ, որ թէպէտ դեղեցիկ՝ այլ ջենքն նման անօգուտ կամ վնասակար կը դառնայ զայն գործածելու անկարող ձեռաց մէջ։

Ընտրութիւնը դաւառին սկզբունքը Սահմանադրութեան օրով մտած չէ մեր մէջ, այլ բարեյիշատակ Մատթէոս կաթողիկոսի պատրիարքութեան օրով։

Թէ ի՛նչ պատճառաւ. — ահաւասիկ պատճառը. — ամիրայից ուզած անձն առաջնորդ ընելու և չուզածն առանց պատճառի հրաժարեցնելու վնասակար զեղծման առաջքն առնելու համար Մատթէոս պատրիարք յիշեալ սկզբունքն՝ իբր միջոց՝ յայղորդեր է հաստատել, որով և մասնաւորաց ազդեցութիւնը կրցեր է այն տեղն մասամբ չնչել. բայց քանի որ այժմ Սահմանադրութիւն ուժնիմք և մեր վարչութիւնը պաշտօնեական դրութեան վերածուած է, հարկ է որ առաջնորդական խնդիրն ալ իր լուծումն ստանայ։

Ի՛նչպէս. — սոյն հարցման ճշդիւ պատասխանելու համար պէտք կը լինի գիտնալ թէ ի՛նչ է առաջնորդը։

Առաջնորդն ուրիշ բան չէ, բայց եթէ կեդրոնական իշխանութեան ներկայացուցիչն։

Արդ, քանի որ այս է առաջնորդն, ուրեմն կեդրոնն ընտրելու է զայն, որովհետեւ իր սաղարթասեալ պաշտօնեայն ընտրելու իրաւունքը կեդրոնինն է։

Թող որ Եւրոպիոյ մէջ ալ այսպէս է, այսինքն, դեսպաններն ու հիւպատոսները կեդրոնական իշխանութիւնը կ'ընտրէ, այլ սա

բացարձակ օգուտն ալ կայ որ երբ առաջնորդ մը հակառակ վարուի լրեն արուած հրահանգներուն՝ որովհետև առաջնորդն ուղղակի կեդրոնին պատասխանատու է, կեդրոնը կրնայ զայն իսկոյն պաշտօնանկ ընել և դաւառն ալ յուզուելու բնաւ իրաւունք չունենար, վասնզի իր ընթացքը չէ։

Սհա այսպէս դաւառական յուզմանց առաջքն ալ կ'առնուի, որ նոյնպէս խիստ կարեւոր պարագայ մ'է։

Գալով սա կէտին թէ կեդրոնն ինչպէս պիտի հսկէ, — ահաւասիկ միջոցը։ — պէտք քննիչներ կարդելով, որոյ օգտակարութիւնն արդէն հաստատուած է։

Ընթերցողք ըսեն թերեւս թէ մեք ինչո՞ւ այսքան կարեւորութիւն կուտամք այս խընդրոյն. — պատճառը բացայայտ է։

Առաջնորդական խնդիրը դաւառական ներքին բարւոքման և բարենորոգմանց խընդիր է։

ԷՋՄԻԱԾԻՆ

Ինչ կ'ընէ Էջմիածինը, կամ աւանկ ըսեմք, ինչ կ'ընէ մեր ընդհանրական Ս. Կաթողիկոսը։

Այս հարցումը կ'ընեն առհասարակ Թուրքիոյ, Ռուսիոյ և Պարսկաստանի Հայք և ահա գրեթէ ամեն տեղ ազգայինք ալ խիստ յուսահատ և մինչև իսկ դրուած կ'երեւին։

Ինչո՞ւ. — որովհետև Էջմիածինը կը քընանայ, Էջմիածինը, որ ազգային կենսական խնդրոց նկատմամբ բնաւ չարժուի մ'ըրած չէ, ազգային ոգի զարթուցանելու համար քայլ մ'առած չէ, և վերջապէս ժողովրդեան մէջ կրօնական դգացումներ տարածելու համար անվոյթ և անտարբեր դանուած է։

Այդ յուսահատութիւնը տարածուած է նոյնիսկ իր շուրջը իր քթին տակ և իր ահմաններուն վրայ։

Մինչդեռ ուրիշ ազգայ կրօնական իշխանութիւններն առաքելութիւն կը հաստատեն և որսեր կ'ընեն, մեր Էջմիածինը դըժբաղդաբար իրենները պահպանելու համար անդամ հոգ չանիր և ահա գոհ կը լինի կարծես որ Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հաւատացեալ ղևկներ և նորա դաւանութեանը վերաբերողներ հետզհետէ ուրիշի դիրկ իյնան, ուրիշ կրօնքի դիմին և երթան հայութենէ բոլորովին անհետ լինին։

Մեր այս բանին ապացոյց է Ուսիացւոց խնդիրը, զոր հրատարակեց Մաքիս իր այս ուրբաթ, շաբաթ և երկուշաբթի աւուր թիւերով, և զոր խիստ կենդանի ոճով կը նկարագրէր Մշակի աշխատակից յարդոյ Պ. Դրիդոր Նիկողայոսեան։

Ցիշեալ հրատարակութիւնն հարկաւ խօրին վիշտ և մեծ յաւ պատճառած է ամեն կարդի ազգայնոց, և սակայն չեմք դիտեր թէ մեր ընդհանրական վեհ. Ս. Կաթողիկոսին վրայ ինչ ապաւորութիւն և ինչ ազդեցութիւն պիտի ընէ։

Մեր դիտցածն այս է թէ ո՛չ և է ազդեցութիւն ըրած լինելու չէ, որովհետև եթէ ազդեցութիւն ընէր, հարկաւ մինչև հիմա պէտք եղած կերպով կը շարժէր, որով և խնդիրն այնպիսի ահաւոր և խիստ անհաճոյ հետեւութեան մը չէր յանդեր։

Եւ հետևաբար այնքան հաղարաւոր Ռուսաբնակ Ռուսական դաւանութիւն չէին ընդուներ։

Ծանցանքն արդեօք ռուսական եկեղեցւոյ նուիրեա՞ն է, թէ Էջմիածնի. — տարակոյս չկայ թէ Էջմիածնի ցուրտ և յաւէտ դատապարտելի անտարբերութեան է, այն Էջմիածնի կ'ըսեմք, որոյ վեհ. Ս. Դահակապետն իր ընդհանրականութիւնն անուանք և եթէ պահպանելու կոչումն ունի կարծես, և սակայն իր պարտականութիւնը կատարելու համար Էջմիածնայ պարիսպներէն դուրս անցած տեղերուն բնաւ ուշադրութիւն չդարձներ։

Ո՞ւր մնաց ուրեմն Ն. Վեհ. Սրբազնութեան ընդհանրականութիւնն, այն Ս. Կաթողիկոսին, որ զմիս հեռաւոր և անվաւեր հռչակելով Ազգին մէջ, եկեղեցւոյ մէջ նոր և ցաւալի վէճի մը դուռ կը բանայ, և անդին իւր ընդհանրականութիւնը ճանչցնելը կը թողու որ օտարի դիրկը դիմէն։

Եթէ չեմք կրնար ուրիշ եկեղեցիէ մարդիկ որսալ, արդեօք չեմք կրնար գոնէ Հայաստաննայց եկեղեցւոյ սեպհական ժողովուրդը պահպանելու վերաբերեալ անհրաժեշտ միջոցներն ի գործ դնել։

Ինչ, էջմիածնայ Վեհ. Ս. Կաթողիկոսը միթէ կ'սպասէ՞ որ այս պարտականութիւնն ալ ազգին աշխարհական մասը կատարէ։

Եթէ այս կ'սպասէ, ինչ է ուրեմն իւր պարտականութիւնն և ինչ իւր նշանակութիւնը։

Դեռ երէկ ամիս չկայ որ յաւ ի սիրտ կը խօսէինք Պաթումի այնքան հաղարաւոր Թրքացեալ հայոց վրայ։

Այսօր ալ Ուահինգտոց վիճակին վրայ խօսելու դժբաղդութիւնը կ'ունենանք, և ահա դողդոջ Հայուն սիրտը ճակատագիրն երազած է միշտ դժբաղդութեանց վրայ ողբալ . . . ։

Ս. Կաթողիկոսին անուան տարեդարձին առթիւ բազում էջեր նուիրող էջմիածնայ պաշտօնական օրագիրն Աբարատ սեանեամբ ինչ բացատրութիւն պիտի տայ։

Մեք ուսանոց ողջունելու աղոր տալիք բացատրութեանը կ'ըսեմք, ո՛ւր և ինչ երազ էջմիածնայ Ս. Կաթողիկոսին վերաբերեալ հարցումը։

Այդ հարցումը խիստ մեծ կարևորութիւն ունի, և ահա Ազգ. Ժողովը պէտք է որ այդ հարցումը դործադրէ և իր համաբաւութեան իրաւունքն ի գործ դնէ։

Մեք իբր ազդային շահուց և իրաւանց պաշտպան երեսփոխան պիտի ջանք ամեն ոյժով առնչին առթիւ երկրորդել յիշեալ հարցումն և նոյն գործադրութիւնը պահանջել։

ՀԱՑ ՄԱՀՄԱՆԱԿԱՆՆԵՐԸ

Տփղիսի մեր յարգոյ թղթակիցն հաղորդած է մեզ հետևեալ հետաքրքրական տեղեկութիւնն, որ յարգոյ բժիշկ Լևոն Տիգրանեանցը դրած է Մշակին, և ինչպէս կերևայ, մեր նախորդ յօդուածին հետ մեծ յարաբերութիւն ունի։

«Մշակ լրադիրը իր համարներուն բազմաթացել է մի կարևոր հարց, որ մեր ազգային կեանքի համար, ապադային մեծ նշանակութիւն պէտք է ունենայ, այն է «Հայ մահմետականների հարցը»։ Շատերն ապրելով հեռաւոր քաղաքներում և յարակցութիւն չունենալով մահմետական դիւղացիների հետ, զարմանում են, երբ նրանց ասում են թէ կան այժմ քուրդեր և թաւրքեր, որոնք մահմետական հայեր են։

Պէտք է միայն ճանապարհորդել, մլսել նրանց անները, երկար ու բարակ զրուցել նրանց հետ, հարցնել նրանց անցեալը հարց ու փորձ անել նրանց ազդականների, նրանց պապերի և մեծ մայրերի մասին, այն ժամանակ կը տեսնէք, որ այդ մահմետականներն իրենց բերանով կասեն ձեզ, որ նրանք հայի սերունդ են։

Պաշտօնական յանձնարարութեամբ ես 3 շաբաթ շարունակ ճանապարհորդեցի Դարալագեազի (Վայոց Ձոր) սարերում և համոզվեցի, որ «Մշակի» արտայայտած մտքերը, հայ մահմետականների վերաբերմամբ, բոլորովին ճիշդ են։

Ճանապարհորդութեանս ժամանակ բախտաւած էի լինում երբեմն իջևանել և դիշերն անցնել մահմետականների դիւղերում և զրուցել նրանց հետ։ Շատ մահմետական

դիւղերում կը տեսնէք հին հայոց եկեղեցի և դերեզմանատուն։ Դիւղացւոց խօսակցութիւնից երևում է, որ նաև նրանց պապերը այդ դիւղումն են ծնվել, որ դրանց ազգականները, հօրեղբօր որդիքը կամ թոռները բնակվում են մօտակայ դիւղերում և հայ են։ Դրանցից շատերն իրանք լինճ ասում էին, որ իրենց պապը կամ մեծ մայրը հայ է եղել, և այս բոլորից ունին հայ ազգականները, որոնց հետ բարեկամական և ազգական յարաբերութիւններն անխախտ են։

Այդ մահմեդականներից շատերն այնպէս մաքուր հայերէն են խօսում, որ նաև թուրքի արտասանութիւնը չէ նշմարվում, այն ինչ քաղաքային թուրքերը, որ պարսիկների ծնողներն են, ինչ քան էլ լաւ խօսին հայերէն, այնու ամենայնիւ առաջին խօսքից երևում է, որ հայ չեն։

Ամենայն ազգ ունի իր յատուկ դէմքը, երեսի դծագրութիւնը և արտայայտութիւնը, բայց շատերն ասում են, որ եթէ երկու ազգ դարեր շարունակ միասին են ապրում, դէմքով չեն զանազանվում միմեանցից. այդ կարծիքն ուղիղ է, բայց արի և որոշիր թէ երկու ազգ քանի՞ հարիւր դարեր պէտք է մի հողի վրայ ապրին, որ միանմանութեան հասնին։ Այդ ժամանակամիջոցը ես որոշել չեմ կարող, բայց կասեմ, որ քաղաքային պարսիկները դարեր շարունակ ապրում են հայոց հողի վրայ և հայոց հետ, այնու ամենայնիւ դեռ հայերից շատ տարբեր դէմք ունին։ Պարսիկին կարելի է ճանաչել նաև, եթէ նա իր մազերը, շորերը հայոց կերպ փոխի, իսկ եթէ նա մի հայերէն բառ արտասանեց, կը մատնէ իրան։

Գնացէք, քննեցէք դիւղաբնակ մահմեդականին և կը տեսնէք, որ նրա բարբառը չունի այն հնչիւնները, որ յատուկ են պարսիկին, այդ զանազանութիւնը չկայ հայ դիւղացու և հայ քաղաքացու մէջ, թէպէտ և արանք զանազան բարբառներով են խօսում, բայց հնչիւնները մի և նոյնն են։

Գիւղաբնակ թուրքի դէմքը շատ տարբեր է քաղաքաբնակի դէմքից. այդ տարբերութիւնը առանձին կերպով նշմարվում է երբ դիւղաբնակ թուրքը հայի պէս է հագնվում և մազերը հայի կերպ է խուզում, այդ դէպքում անկարելի է զանազանել դիւղաբնակ թուրքին հայից։ Այս է իմ վերջին դատողութիւններս, որ կարող են լոկ անհիմն կարծիքներ համարվիլ, բայց դրանք ստուգվում են, երբ մահմեդականն ինքը իր բերնով ասում է, որ նրա պապերը հայեր են եղել, որ նրա հայ ազգականներն մօտակայ դիւղումն են ապրում։

Մի՞թէ աւելի ճիշտ ապացոյցներ էք կամենամ ունենալ, որ կան հայ մահմեդականներ։ Կրօնական կէտից նայելով, ես կարող եմ նմանապէս ապացոյցներ բերել, որ կան հայ մահմեդականներ. եկեղեցական տօները կատարվում են ամենաճիշտ կերպիւ. հայերը հեռաւոր տեղերից թափվում են վանքի դուռը, դրանց հետ կը տեսնէք շատ մահմեդականներ, թուրքեր, և մանաւանդ քուրդեր (ինչպէս լինճ պատահեց տեսնել Դալաղեազում սուրբ Խաչի տօնին և մի քանի անգամ Դեղարդայ վանքում), դրանք չեն դալիս ծախս առնելու, այլ մասնաւոր են առնում վանքի դրանը, մնում են եկեղեցին, աղօթում են (ի հարկէ առանց գատակները վերցնելու և խաչ հանելու), հայերի պէս ժամեր չարունակ պատում են ամբոխի հետ մինչև որ կարելի լինի պըռատվելով տուն մըտնել խուսը և համբուրել սուրբի գերեզմանը։ Ես հարցնում եմ, ո՛ր տեղից է այդ հաւատը, այդ կրօնական զգացմունքը մահմեդականների մէջ. ինչի՞ բոլոր մահմեդականները միևնոյնը չեն անում, այլ միայն դրանց մի մասը, եթէ այդ զգացմունքը և հաւատը պատական սովորութիւն և աւանդութիւն չէ մահմեդականների համար։

Պատեցէք Հայաստանում և տեսնէք (ինչպէս Հին—Նախիջևանում և Կարնոյ մէջ) դմբեթաձև մատուռներ, որոնք քրիստոնէական ճարտարապետութիւններ են և ոչ մահմետական, ինչպէս բացատրեց ինձ երևելի ռուս հնագէտ Ուվարօվը, որին ես ցոյց տուեցի իմ նկարները, որ բերել եմ կարինից. մահմետականները այդ մատուռները իրենց սրբատեղի են շինել (Կարին և Հին—Նախիջևան) և չորս կողմը թագած են մահմետականները։ Այդ ձևի մատուռներ կան և հին աւերված հայ քաղաքներում, ինչպէս երուանդաշատն է, որ գտնվում է ճանապարհի վրայ Իդդիրից դէպ ի կողք, Արաքսի ձախ ափին»։

(Յաջորդ Թ—ով)

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Ազգանուէր—Հայրենեաց Ընկերութեան տրուելիք պարահանդէսի երկկ պիչեր լինայ վաճառուչ չբեղութեամբ տեղի ունենայ։

Վաղը պիչեր ալ, ինչպէս յայտնի է, Միասնական Ընկերութեան պարահանդէսը պիտի տեղի ունենայ, ի Բերա, Վէբոյի թատրոնը։

Պարահանդիսին կանոնաւորութեան և վաճառուչ չբեղութեանը վրայ կասկածիլ բնաւ ներելի չէ, վասնզի Կարդադիր Մասնախմբին հանդիսականաց հանգստութեանն համար ամեն միջոց ձեռք առած է։

Ի վստահութեամբ կը յուսամք թէ թշուառ Հայաստանի մանկտուցն մատաղ և բարոյական դաստիարակութեանը ցանկացող սրտով ազգայինք յօժարակամ պիտի վրդովան յիշեալ պարահանդէսի տոմսակներէն գնել։

Մեծ. Թ. Պէկեան Լիվերպուլի հարուստ հանդէսը նախընտրեց օրը կատարել պարգևութեամբ կատարեցաւ պատկառելութեամբ Գեր. Լուսինեան Տարէն Սրբազանի և հնգահայրութեամբ Մեծ. Գրիգոր Էֆէնտի Քարակէօղեանի։ Երկու նորատապակ ամուսնից խնդալաչափ կեանք և բարօրութիւն կը բաղձանք։

Կը վստահիմք որ հարուստներն հանդէսներու առթիւ ջնջուին ասելորդ ծախքերն և կատարեալ պարզութիւն մտնէ մեր մէջ ընդհանրապէս։

(Տե՛ Էջ՝ 135)

Փոխանակ Ազգային ժողովը մտածելու թէ արդեօք վարչութեան առաջարկը մերժելով զանի վիրաւորած կամ անոր ախոնը տեղի տուած կըլլամ. թող վարչութիւնը՝ առաջարկ մը բերելէ յառաջ ըսե մտած է և կ՚ուզէ Ազգային ժողովին վիճաւմը, թէ մի գուցէ իր առաջարկին անհաճոյ տպաւորութիւն մը յառաջ բերէ, և մերժուի։

Եթէ արդի վարչութիւնն ալ յարդ եղածին նըման իր պաշտօնավարութեանն ազգին ընարհ մ՚ըրած ըլլալ կը համարի, կամ ալ վստահ Ազատ»ոյ կը վարէ այդ պաշտօնը։ Թող այժմէն հրաժարի, քանզի այլ ևս չենք կրնար հանդուրժել այդ տեսակ չնարհոյ. հերիք լինչ որ վայելեցինք յարդ այդպիսի չնարհաւորչ վարչութիւններէ։

Եւ եթէ Ազգային ժողովն ասկէ առաջ մի մը ակնածելու տեղի ունէր, պատճառն այն էր որ լինք Ազգ. ժողովը կընարէր վարչութիւնը, և թերևս հրաժարականաց ու ընտրութեանց խնդիրներով չըղըճալելու համար շատ անգամ աչք կը գոցէր անմարսելի թերութեանց։ Բայց վարչական նոր օրինօք Ազգ. ժողովն այս ակնածութենէն ազատուած է. քանզի Ս. Պատրիարքին կը վերաբերի վարչական ընտրութիւնն։

Հետևաբար Ս. Պատրիարքն պէտք է հոգ տանի ամենէն յառաջ որ վարչութիւնն ընդհանութեան չպատահի Ազգ. ժողովին մէջ, անկման վտանգին չենթարկուի։

Այս տեսութեամբ վարչական խնդիրներն բնաւ Ազգ. ժողովոյ զբաղման առարկայ լինելու չեն. և իրաւացնչէր երեսփոխան իր ազատ քննադատութեան պաշտօնը կատարելով, ազատ քուէարկութեան իրաւունքը պէտք է պահէ։

Մաղթենք որ Պատրիարքական ընտրութեան և հրաժարման խնդիրներն ալ այս ուսումնան պիւրութեան ենթարկին, և Ազգ. ժողովը այս տես տես հոգին ճնշումներէ ազատ և իր գործերուն դրաղելու ազատութեանն լիովին վայելէ։

Բ. Կըսէք թէ վարչութենէն գոյն պահանջելու

համար՝ այնպէս է նախապէս հարկ եղած գործիքները չպատնաշ ։

Եթէ գործիք ըսելով Պատրիարքարանի պաշտօնեաները կը հասկնան, ո՛վ բանած է Վարչութեան ձեռքը ու ասոր պէս գործիքներն չունենայ, ո՛չ ոտաբէն պաշտօնէից ընտրութիւնն Վարչութեան կը վերաբերի . ուրեմն թող լաւ և ընտիր գործիքները ընտրէ ։ Բայց երբ Վարչութիւնն յառնելի Ազգ. ծախքով կը յայտարարէ թէ , այս Պատրիարքարանի մէջ անպիտան պաշտօնեաներ կան , և չըսէր թէ զանոնք արտաքսեցինք կամ այնպէս արտաքսենք՝ ո՛վ կըլլայ մեղաւոր . Վարչութիւնն թէ Ազգային ծախքովը ։ Երբ Վարչութիւնն ալ միայն այս յայտարարութիւնը չընէր , այլ և 3000 ղրշ. տմնական վարկը 1880 մայիս 1ին կը պահանջէ , որով լրատամբ կը դոյթ ակղեցնէ թէ այդ անպիտան հաշիւնուած պաշտօնեաներն անցեալ տմսոյ համար ևս թուշակի յաւելում այնպէս ձեռք բերեն . երբ Վարչութիւնը միեւնոյն բեմէն կը յայտարարէ թէ՝ արդարև դատարարութեան և դատաստանի սպեղութեանց և հաստութեանց համար առնմանեալ դատարաններէն բան մը չէ վճռուած անցեալ տմսոյ մէջ , երեսխոնան մը լրաց այս վիճակին մէջ , ի՞նչպէս համարձակ և խղճի հանգստութեամբ կրնայ քահ ասոր ատաջարկի Վարչութեան ։

ՓՆՆԱԴԱՏ

(Ծաղրոտ Խօսք)

ՉՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

—

ԿՄՄԻԹ

Տարօնոյ աչխարհէն կառավարութեան միջոցաւ Պոլիս բերել տրուած և մէկ երկու չաբաթէ ի վեր տեղս եղող երիտասարդ վարդապետ մը կիւրակէ օր Պոլսոյ Նշանաւոր Եմիղեկլիներէն մէկն մէջ Ս. Պատարագ կը մատուցանէր . քարոզի ժամանակ Հայրենեաց վիճակն այնքան փայլուն ու այնքան երջանիկ կը բայտաբէր , որ ներկայ բարեծաւիկ անկընդիմներէն մին՝ չէտ տատրանաց եկեղեցւոյ , վարդապետին ներկայանալով կը հարցնէ՝

— Հայտարար Պոլիս եկածնէդ ի վեր Թէրմէմանը —Հազրգաթի խմբագրատունը այցելեցի՞ք ,

— Ոչ երբէք , ես Թուրք խմբագրաց հետ գործ չունիմ .

— Կը նեղէք ուրեմն այս անպատշաճ հարցմանս համար . երբ տակ մը տասը եկեղեցւոյ ընծէն Հայատանի մէջ հարատահատութիւն չկայ կը պատպիք և հերքել կը ճգնիք զայն , կարծեցի թէ Թէրմէմանը—Հազրգաթի յօդուածոց ամիսուսին հաղորդուած էր ձեղ Ժողովրդեան տրատուլ համար , և երբ մէ քիչ ետքն ալ տկատք դՀայատանն իրը դրախտ ներկայացնել մեր աչքոյ , ալ անտարակոյս եղոյ թէ՝ Պատրիարքարանի դանգատանոյ ատղեցութիւնն կատարելու համար՝ Հայատանի Կուսակալներէն եկած հեռագրոյ պատճէններն էր ձեր կարդացածն, զոր՝ ուրիշ նեթ չունենալով կամ մտանուր նպատակաւ մը իրև քարող կը հաղորդէիք Ժողովրդեան . բայց ինչ որ է, կարծեմ երկուքէս մէկն սխալած ըլլալու ենք ։

* * *

Ախտէր , տասը վարպի տէնդիղ խոխոջիքի լէքէն , տասը վարպի ալ նէօպէթ չէ բերի տուր , ամա ալէկ ըլլայ , մայրիկս հագին լաճ պիտի ընէ ։

— Կընոյ մայրիկիդ ըսէ րի տատիկ լրտճները ծայտոյ չընեն, թող Տէվիրդաթլուեան եղբարց դարձարանէն եկած յիսունոյ ծխախոտ գործածէ , հագի համար պիրտպիր է , հէմ սրտի ուրիշ զտնազան հիւանդութեանց ալ օդտակար կրնոյ կոր ըլլալ ։

* * *

Մօտերս Գալղիոյ Թրխվիչէր քաղաքին մէջ նշանաւոր դէպք մը տեղի ունեցաւ .

Պ. Ռէնիէ անուն ընտանեաց տէր մարդու մը վէրքն խոնելու համար յժիչկները զայն կը թմրեցնեն դըրտիսմով , և գործողութիւնը կատարելէ յետոյ չեն կրնար զայն արթնցնել հակառակ ամեն ջանքոյ ։

Եթէ Պիսմանիոյ մէջ տեղի ունենար այն դէպքը , տեղական կառավարութիւնն անշուշտ յիշեալ հիւանդութիւնն յժիչկներն անմիջապէս Պ. Ռէնիէի եւէն պիտի դրկեր , որպէս զի իրենց բժշկական գործողութիւններն ամբողջացնեն յիշեալ հիւանդին վրայ ։

Կարծիք կայ որ Գալղիոյ կրօնական բարձր ատեանն տօնելի սրբոյ կարգն դասել կը խորհի զՊ. Ռէնիէ նահատակն ։

ՃԻՎԱՆ

ՕՆԱՆՈՒ ՄԵՂԸՐ

ԿԱՄ

ԴԻՋԱԿԱՆ ԱԽՏԵՐՈՒ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

ՀԵՂԻՆԱԿ ԹԻՍՕՍ

Թարգմանիչ Եղիազար Մուրատեան

Մոյն պատուական դործը, որ Թիսօս Ա. Ծանուն դաղղիացւոյն դրչին արդիւնքն է, իւր տեսակին մէջ՝ ընթերցման արժանի մեկ հատիկ դիրք մ'է, անհրաժեշտ մանաւանդ երկու սեռի երիտասարդաց՝ որոցմէ չատերն առ՛ղ, չարաչար մոհուամբ գերեզման կիջնեն, սխալ հասկնալով կենաց ճշմարիտ հնչուտութիւնները, Հայրեր, մայրեր, դաստիարակներ կը հրաւիրուին օգուտ քաղել այս գերազանց գործէն, մանաւանդ դաստիարակներ՝ որոց յանձնուած է պատանեկաց բարոյական և նիւթական կենաց ուղղութիւնը։

Կեդրոնատեղին է Ղալաթիա 6. Աղչակ էֆէնտիի վաճառատունը, կը ծախուի նաև Կ. Պոլիս Ջրաճառ Պօղոս աղային խանութը, Սուլթան Համամի դրան կից Թղթավաճառ Դօռանեան Աւետիս էֆէնտիին մադազան, և ամեն դրավաճառաց քով. դին 6 ղրուշ։

ՄԵԾՍ.ՊԱՏՒԻ ՄՈՒՐԱՑԿԱՆՆԵՐԸ

Գրեց Յ. Յ. Պարոնեան

Հրատարակիչ Ս. Դ. Պապէլճեանէան

Աղգային ժամանակակից վէպ մ'է, որ տեսայ առ տեսր սկսած է հրատարակուիլ, ուխերդորդ տետրը իւրայ ընծայուած ըլլալով կը ծախուի դրավաճառ Ս. Ղուկասեան և Ծրէնկեան դրատուներուը, տուճի Պօղոս աղայի խանութը և լրագրավաճառներու քով. Ի դին 40 փարայ։

ՀԷՎՈՒՅԻՍ. ԵՒ ՊԱՒԼՈՒՆԶ

Վերադրեալ հրդէհի և ծովային ապահովագրութեան ընկերութիւնք կը ծանուցանեն իրենց Մեծ. յաճախորդաց դիւրութեան համար, թէ ապ ոյիններնին Մ. Միքէ Խ. Ա.Ճէվեանը Պահճէ-գափուի թիւ 42 սենեակը իրենց Բ. գործակատար կարգած են։

Ս. Զ Դ

Հայ ազգի ճարտար քաժիկ Մեծ. Յ. Մալէզեան էֆ. որ բուսական տարիներէ հետէ պաշտօնավ Կ. Պոլսէն բացակայ կը դանուէր, այս անդամ իւր կեդրոնը Լանկայի թաղը Մուսալլա ճտուսկի թիւ 110 տունը հաստատած լինելով՝ երեքշաբթի, հինդշաբթի և չաբաթ օրերը ժամը 8էն մինչև հետևեալ օրերն, այսինքն՝ չորեքշաբթի, ուրբաթ և կիրակի կը պատրաստ ալիսի գոնամ իրեն պէտք ունեցող հիւանդաց տուներն այցելելու. իսկ ուրիշ տաեն գինքը ուղղները պէտք է դիմեն Լանկա Ազգա Մէտճլա ճտուսկի Մաքսուտ էֆ. Նարիվէճեանի դեզատանը և կամ Օրթագէյ Ենիի Մէչիտէճ փողոց թիւ 25 իւր բնակարանը։

Երեքշաբթի և չաբաթ օրերը ժամը 8էն մինչև 10 իրեն դիմող հիւանդները ձրի պիտի դարմանէ վերոյիշեալ Լանկա Մուսալլայի տան մէջ. տակէ պատ նոյն թաղի չրջանակին Թաղական Խորհրդոց պաշտօնական վկայութեամբ վաւերացեալ խոտո ադբատ և անկողնի ծառայող հիւանդաց ալ ձրի պիտի այցելէ անձամբ։

5 փետրուար 1881

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Է. Ե. ԳԻՄԱՔՕՆԵԱՆ

ԽՄԲԱԳԻՐ Մ. ՓԱՓԱՄԻՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻՔԱՅԵԼ, ՍԱՐԸԵԱՆ

Մէրձան չարչի Բիւշալ էֆ. խանի տակ թիւ 20